

УДК 342.9

Н.Я. ЧЕНКОВА, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

БАГАТОЗНАЧНІСТЬ ПРЕЗУМПЦІЇ ВИНИ СУБ'ЄКТА ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Ключові слова: принцип рівності перед законом і судом, презумпція вини, процесуальний обов'язок суб'єкта владних повноважень

За роки діяльності адміністративних судів в Україні стає зрозумілим, що Кодекс адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) не надає фізичним або юридичним особам – адміністративно підвладним суб'єктам – достатніх інструментів, щоб захищати свої права або інтереси в адміністративному спорі, виходячи виключно з презумпції вини суб'єкта владних повноважень, яка закріплена ч.2 ст.71 КАСУ.

Питання, пов'язані з дослідженням презумпції вини і презумпції невинуватості у судочинстві, досліджувалися у працях В.Б. Авер'янова, Р.О. Куйбіди, В.І. Шишкіна, В.Д. Андрійцьо, В. Гевко, Л. Гончар, З.М. Будицько, М.В. Цвік, В.І. Камінської, Д.С. Гудзь та інших науковців, і у переважній більшості стосувались кримінального або цивільного права і процесу, потребують подальшого розроблення в напрямі виявлення особливих ознак і різних аспектів презумпції вини суб'єкта владних повноважень у відносно молодій галузі – адміністративному судочинстві. Тому метою статті є аналіз та опис особливостей презумпції вини суб'єкта владних повноважень, а також порівняльний аналіз запропонованих різними науковцями понять «презумпції вини» суб'єкта владних повноважень з поняттям «презумпції невинуватості» адміністративно підвладного суб'єкта. Її новизна полягає в доведенні на прикладах правозастосовної діяль-

ності адміністративних судів, що презумпція вини суб'єкта владних повноважень являється спростовною процесуальною презумпцією, притаманною лише адміністративному процесу, а також розкритті теоретичного змісту цієї презумпції через нове пізнання її логічної та телеологічної основи і власне визначення її сучасної ідеологічної направленості.

Аналіз діючих норм КАСУ свідчить, що рівність перед законом учасників адміністративного судочинства, представляється, перш за все, в рівних процесуальних можливостях використовувати права та нести обов'язки, які визначені статтями 49 та 51 КАСУ, наприклад: знати про час судового розгляду справи і про всі судові рішення; заявляти відводи; подавати докази; збільшити або зменшити розмір позовних вимог; визнати або заперечувати проти позову, тощо. Крім того, КАСУ надає права подавати апеляційні і касаційні скарги, а також використовувати інші процесуальні можливості. В порівнянні з різноманітними правами, кількість процесуальних обов'язків учасників судочинства в КАСУ доволі обмежена. Одним із найважливіших обов'язків, являється обов'язок доказування. Ст.71 КАСУ містить норму про те, що кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги або заперечення.

Нас цікавить, чи існують рівні можливості суб'єкта владних повноважень і адміністративно підвладного суб'єкта подолати бар'єри для практичного виконання обов'язку доведення належними доказами власних вимог або заперечень.

Розглянемо найпоширенішу ситуацію, коли практична реалізація права на судовий захист адміністративно підвладного суб'єкта, як позивача у справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, обмежена у випадку необізнаності позивача з матеріалами перевірки або матеріалами, що стали підставою для прийняття оскаржуваного рішення або дії.

Наприклад, згідно до положень Податкового кодексу України, зокрема статей 72, 78

та 79, джерелами податкової інформації для прийняття рішень про донарахування платнику податків податкових зобов'язань та санкцій, може бути не лише подання ним податкової звітності або перевірка господарської діяльності податковою службою, а й інформація отримана з інших джерел (наприклад, зібрана іншими підрозділами податкової служби від контрагентів платника податків, співставлення та виявлення розбіжностей у даних податкової звітності по всьому ланцюгу платників податків та їх контрагентів), тощо. В означених умовах, платник податків не обізнаний про те, які саме відомості і документи, з яких джерел і яким способом зібрані проти нього. Після введення в дію Податкового кодексу України, спостерігається практика постійного обміну між різними підрозділами податкової служби інформацією про результати перевірок платників і їх контрагентів. Акти стосовно контрагентів платника податків про порушення податкового законодавства, регулярно стають підставою для донарахування податкового зобов'язання одночасно і платнику податків, і його контрагенту так як припускається, їх змова у спільних діях по ухиленню від сплати податків. Річ йде, про податкові спори щодо, так званих, «нікчемних правочинів», які на думку контролюючих органів укладаються без реальної економічної мети, а лише для отримання штучно сформованих податкових вигод.

Власний досвід автора та аналіз опублікованої юридичної практики, підтверджує, що вільний доступ до зібраної проти платника податків інформації (крім послання на акт іншого підрозділу податкової служби, що первісно виявив провипорушення) та документів відсутній, принаймні на досудовій стадії публічного спору, позаяк спроби її отримати від податкової служби, що безпосередньо складала перший у ланцюгу акт про порушення податкового законодавства, завершуються отриманням відповіді про те, що ця інформація має статус службової, а відтак, нерозголошуваної інформації. Втім, як нам

відомо із приписів ст.71 КАСУ, це не звільняє платника податків, при набутті статусу позивача в суді обов'язку документального доведення вимог позову про протиправність рішень податкової служби.

Пасивна або негативно-активна позиція суб'єкта владних повноважень, яка може бути виражена в утриманні, або навіть, в ухиленні від надання важливих доказів (матеріалів перевірок, службової інформації, пояснень, тощо) створює для адміністративно підвладного суб'єкта труднощі у об'єктивному та повноцінному розумінні ним кола спірних правовідносин, у формуванні доказової бази та юридичної кваліфікації публічного правопорушення, яке допущене під час реалізації владних повноважень. Фактично під час захисту прав в суді, позивач змушений доводити не стільки протиправність рішення суб'єкта владних повноважень, скільки, навпаки, правомірність своїх дій.

Для ефективного захисту в суді прав адміністративно підвладного суб'єкта (у наведеному вище прикладі платника податків), необхідно забезпечення реальних умов для обізнаності позивача, з конкретними обставинами та їх документальними підтвердженнями, і особливо, у випадках якщо сам позивач не володіє джерелами доказів. Про обґрунтованість таких висновків можуть свідчити правові позиції адміністративних судів. Наприклад, Вищий адміністративний суд України (далі – ВАСУ) у листі від 02.06.2011 р. № 742/11/13-11 дотримується доволі жорсткої позиції, у тому що платникам податків забороняється формування показників податкової звітності, на підставі даних, не підтверджених первинними документами і в разі фактичного не здійснення господарської операції. Про відсутність же факту здійснення господарської операції, на думку суду, можуть свідчити різні обставини, зокрема, відсутність зміни активів будь-кого з учасників операції, зобов'язань чи власного капіталу принаймні в одного з таких учасників та інше [1]. Відмітимо, що у листі не кваліфікуються безпосередньо дії платника пода-

тків, а надається юридична оцінка діям обох, або будь-якого з учасників господарської операції. У подальшому, в листі від 01.11.2011 р. № 1936/11/13-11 ВАСУ висловлює позицію про можливість відмовити у позові платника податків, якщо позивач, без поважних причин ухиляється від надання доказів на вимогу суду, а наявних у справі матеріалів недостатньо для спростування підтверджених належними доказами висновків контролюючого органу, покладених в основу ухваленого ним спірного рішення [2].

Тим не менш, спираючись на положення КАСУ, науковці стверджують, що забезпечення рівності сторін перед законом втілюється у повноваженні адміністративних судів створювати, у необхідних випадках, умови для реалізації всіма сторонами їх процесуальних прав та обов'язків. Саме щоб компенсувати нерівні вихідні можливості, що є у матеріальних правовідносинах, та забезпечити сторонам рівні можливості в суді, на суб'єктів владних повноважень покладено деякі додаткові обов'язки [3, с.214].

Частина 2 ст.71 КАСУ визначає, що в адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача, якщо він заперечує проти адміністративного позову.

Вказана процесуальна норма часто використовується у судовій практиці адміністративних судів, однак характер застосування цієї норми сперечливий.

В листі від 01.11.2011 р. № 1936/11/13-11 ВАСУ висловлює позицією, що, виходячи зі змісту ч.2 ст.71 КАСУ, саме на податковий орган покладається обов'язок надати достатні докази на обґрунтування висновків про порушення платником податків норм податкового законодавства. Однак, водночас, Вищий адміністративний суд України рекомендує, що судам варто враховувати принцип офіційного з'ясування обставин справи, передбачений частинами 4 та 5 статті 11 КАСУ, і вживати за-

ходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи [2].

Отже, ми підходимо до дослідження питання: чи закріплює ч.2 ст.71 КАСУ юридичну презумпцію, і яку саме: «презумпцію невинуватості адміністративно підвладного суб'єкта» або «презумпцію вини суб'єкта владних повноважень»?

Існують два погляди на положення ч.2 ст.71 КАСУ.

В.Д. Андрійцьо, В. Гевко вважають, що в цій статті закріплена презумпція вини суб'єкта владних повноважень, обґрунуючи свої позиції тим, що презумпція вини покладає на суб'єкта владних повноважень обов'язок аргументовано, посилаючись на докази, довести правомірність свого рішення, дії чи бездіяльності та спростувати твердження позивача про порушення його прав, свобод чи інтересів. Але з презумпції вини суб'єкта владних повноважень не випливає його автоматичний програш у справі, якщо він жодним чином не відреагував на позов або просто його не визнав [4, 5]. Презумпція вини не є абсолютною, як у судовому процесі прецедентної системи права, де відсутність заперечення проти позову та нез'явлення відповідача у судові засідання розцінюється судом як визнання позову і тягне за собою програш відповідача [4].

Відмітимо, що у дискусіях про те, чи відноситься до компетенції адміністративного суду, а не цивільного або господарського, вирішення спорів із земельних правовідносин, ВАСУ запевняє, що для якісного захисту прав осіб, необхідна наявність «презумпції вини суб'єкта владних повноважень» [6].

Як і більшість дослідників теорії адміністративного процесу, Н.Б. Писаренко використовує поняття «презумпція вини суб'єкта владних повноважень», яка, однак, не звільняє позивача від обов'язку надати суду на підтвердження своїх вимог наявні докази [7, с.75].

Відстоюється також і протилежна позиція, наприклад З.М. Будько досліджуючи презум-

пції у публічних галузях права, використовує категорію «презумпцію невинуватості невідомої особи» [8, с.142]. О.М. Бандурка вважає, що в адміністративному процесі є необхідним закріплення презумпції невинуватості і правомірності дій громадян [9, с.31].

Детальне дослідження питання про те, який вид презумпції міститься у ч.2 ст.71 КАСУ скеровує наш погляд до праць з теорії держави і права, які визначають, що у системі права існує значна за обсягом група правових норм, які не містять правила (моделі) поведінки. Ці неklasичні правила називають спеціалізованими нормами права. Вони можуть бути поділені на дві групи: відправні норми (іноді їх іменують системоутворюючі норми) та інші спеціалізовані норми. До відправних належать норми-засади, норми – завдання, норми – принципи, тощо. Інші спеціалізовані норми можна умовно поділити на дві підгрупи: системозберігаючі норми (колізійні і оперативні норми) та системо-спрощуючі норми (норми – дефініції, норми-строки, норми-презумпції, норми – преюдиції, норми-фікції та ін.). Норми – презумпції – це норми, які закріплюють припущення щодо існування або відсутності певних юридичних фактів [10, с.239–241].

Власне вчення про презумпції було розроблено В.І. Камінською, яка дійшла висновків, що правовою презумпцією являється таке положення, виражене прямо або непрямо в правовій нормі, яким будь-який порядок явищ в області відносин, що виникають з людської поведінки, визнається звичайним, постійним, нормальним і таким, що не потребує, в силу цього, спеціальних доказів [11, с.3–4]. Презумпції мають доказову цінність, займаючи своє місце в системі непрямих доказів, оскільки виключно на прийомах природної логіки, можуть бути основані висновки як при прямому доказуванні, що веде до достовірності, так і при непрямому доказуванні, що веде тільки до вірогідності [11, с.5]. Правове поняття презумпції містить у собі такі логічні поняття як «ймовірність» та «безсумнів-

ність». Однак, поряд із презумціями, що висловлюють звичайний порядок речей, в праві діють також презумпції, що являють собою штучно створені положення, які по суті, висловлюють не істину або високу вірогідність її, а правила, що продиктовані потребами судової роботи і, не рідко, зовсім далекі від вірогідності. Прикладом можна навести презумпцію про те, що кожна особа представляється такою, що знає закон і тому ніхто не може виправдовуватися незнанням законів [11, с.7].

У результаті дослідження методу побудови презумпції, В.І. Камінська констатувала, що положення, яке виражає презумпцію, являє собою висновок, зроблений індуктивним шляхом із ряду аналогічних явищ. Своє твердження дослідниця обґрунтовує вченням Дж. Ст. Милля про основи індуктивного методу. Цей метод ґрунтується на твердженні, що в основі будь-якого знання лежить людський досвід. Індукція представляється процесом, за допомогою якого можна робити висновки про те, що істинно відносно де-кількох індивідів класу, істинно також і відносно всього класу, або те, що істинно в відомий час, буде істинно при подібних же обставинах і в будь-який час [11, с.26].

З розвитком правової науки, з'явилися де-що нові уявлення про презумпції, про що відображено у дослідженні Д.С. Гудзь. Дослідник, аналізуючи історію виникнення правових презумпцій та розвиток поняття про них, підсумовує, що стосовно ряду презумпцій висока імовірність презумптивних узагальнень узгоджується з метою захисту тих соціальних інтересів, які законодавець розглядає як такі, що заслуговують на підтримку. Висока імовірність (логічна основа) презумпції як судження неповної популярної індукції відходить на другий план [12]. Мета використання припущень у правовій сфері – це прагнення держави надати переважний захист деяким суб'єктивним правам [12, 13].

Д.М. Щекин також відстоює позицію, що головною рисою правової презумпції є не її високий імовірнісний характер (логічна осно-

ва), а телеологічна основа, тобто цільове начало презумпції. При правовому регулюванні ціллю законодавця є захист того чи іншого соціального інтересу [8, с.143; 14, с.17–18].

Існує думка, що правові презумпції можуть і не мати імовірнісної природи, ґрунтуватись на попередньому досвіді (практиці), а навпаки можуть суперечити йому [15, с.268].

Як зазначає З.М. Будько, на відміну від індуктивних (імовірних) презумпцій, презумпції, що їм суперечать, називають ідеологічними, тобто такими що обумовлені виключно змістом правових принципів і рисами методу правового регулювання [8, с.143].

У дослідженні Є.О. Гіди визначено, що правовою презумпцією називають закріплене в законодавстві припущення про наявність або відсутність юридичних фактів, яке може призвести до певних юридичних наслідків. Окреслюються наступні види презумпцій:

1. За вірогідністю припущення: 1) презумпції, що не можуть бути спростовані; 2) презумпції, що можуть бути спростовані.

2. За сферою обігу: 1) загально-правові презумпції – визнаються такими, що мають значення юридичних фактів у всіх галузях права; 2) галузеві презумпції – діють в межах однієї галузі права.

3. За ступенем обов'язковості: 1) юридичні – презумпції, які прямо закріплені в юридичних нормах; 2) фактичні – презумпції, що не отримали закріплення в праві.

4. За субординацією в правовому регулюванні: 1) матеріально-правові – правові; 2) процесуально-правові [16].

Презумпція невинуватості є яскравим прикладом ідеологічної презумпції, вважає З.М. Будько, адже завдання даної юридичної конструкції полягає не в тому, щоб відобразити звичайний порядок речей у відповідних відносинах. Інакше ми дійшли би висновку, що встановлення даної презумпції обумовлено тим, що, як правило, саме невинні особи притягуються до відповідальності. Ця презумпція іншої природи, існування якої обумовлено ідеологічними факторами [8, с.143]. Відстоюючи

свою позицію, на прикладі деліктних податкових правовідносинах, дослідник вважає, що при вирішенні правових конфліктів з суб'єктами владних повноважень слід використовувати саме презумпцію невинуватості невідної особи. Податкове право, як і фінансове, не містить навіть приблизних методик доведення вини особи у порушенні податкового законодавства. В результаті вина з категорії предмету доказування перейшла у категорію юридичної презумпції. Враховуючи те, що податкові правопорушення, як і злочини, є різновидом правопорушень і відрізняються один від одного лише характером та ступенем суспільної шкідливості вчиненого діяння, З.М. Будько вважає виправданим поширити застосування презумпції невинуватості в податково-деліктні правовідносини [8, с.143].

В.І. Камінська, досліджуючи презумпцію невинуватості у кримінальному праві, вважала її квазі-презумпцією. З точки зору політичної характеристики презумпції невинуватості, яка, як вважає дослідниця, з'явилася в якості правового принципу в часи буржуазної революції, ця презумпція була покликана для задоволення потреб буржуа. Вони потребували зміни репресивного режиму абсолютного правосуддя, їм необхідно було зв'язати свавілля судді рамками законності, необхідно було охороняти свою особистість від необґрунтованих втручань в сферу їх вільної діяльності в нових економічних умовах. Характеризуючи логічну конструкцію презумпції невинуватості, дослідниця пояснює її наступними чинниками. Презумпція з'явилася, звичайно, не в якості висновку із судового досвіду, що переважна більшість випадків обвинувачені не вчиняли тих злочинів, які їм ставились у вину. Практика веде якраз навпаки. Хоча право і вимагає від судді, щоб він розглядав кожного обвинуваченого, який проходить перед ним, як невинуватого до тих пір, поки в розпорядженні судді не знайдеться вичерпних даних для переконання в необхідності винесення обвинувального вироку, на практиці суддя, який постійно має справу з злочинця-

ми, бачить злочинця майже в кожній людині, яку йому доводиться судити. Виходить своєрідне «штамбування» на снові власних презумпцій, що вирабатані із особистого досвіду та переконань судді, які суперечать презумпцій невинуватості. Також, деяким поясненням логічної конструкції, на якій оснований принцип презумпції невинуватості, може слугувати те, що якщо до нього підійти з загальнолюдськими мірками, то він опиниться правильним. Загальне положення, що люди, як правило скоріше схильні до добра, аніж до зла, доволі широко використовується в праві. Презумпція невинуватості є виразом вимоги обґрунтованості судового рішення. При цьому дослідник вважає, що не є правильним обмежитися розумінням презумпції невинуватості як гарантії особи від необґрунтованого осуду, так як насамперед вона представляє собою необхідну умову для знаходження істини у справі. Обвинувальний вирок, що прийнятий при сумнівах в обґрунтованості обвинувачення, встановлював би не об'єктивну істину, а представляв би суб'єктивний вираз відомого ступеню вірогідності. Однак, судовий вирок може вразити тільки особу, винність якої доведена з безсумнівністю [11, с.93–99].

На наше переконання, аналіз змісту ч.2 ст.71 КАСУ, дозволяє стверджувати, що в цій статті закріплена презумпція вини суб'єкта владних повноважень. Висловлена вище теза обґрунтовується наступним.

Презумпція вини суб'єкта владних повноважень – виражає волю законодавця позначити різні положення перед судом суб'єкта владних повноважень і адміністративно підвладної особи (позивача).

Ідеологічну основу можна углядіти в тому, що: по-перше, в державі визнається нормальним ходом речей і загальноприйнятним для всіх адміністративно підвладних осіб захищати бідь-які свої права в суді, якщо ці особи припускають, що суб'єкти владних повноважень порушили їх права або інтереси, навіть якщо ці припущення не є безсумнівними; по-друге, для ініціювання процедури захисту

своїх прав, для адміністративно підвладної особи достатнім процесуально-правовим заходом визнається офіційне повідомлення, публічна заява (позов), які слід подати в суд до суб'єкта владних повноважень, і держава подбала щоб це було зробити не складно, переклавши тягар доказування обставин справи, збір доказів та правові обґрунтування щодо предмету спору і кваліфікації спірних публічних правовідносин на суб'єкта владних повноважень;

Логічну основу можна розуміти так, що жодний закон, який регулює процедуру державного нагляду, контролю або інші форми реалізації функцій владного управління суб'єкта владних повноважень, не передбачає не лише обов'язку, але й права адміністративно підвладній особі «слідкувати» і «відстежувати» підставність, обґрунтованість і законність дій або рішень суб'єкта владних повноважень, а отже є логічним, що невладна особа не має процедурних і фактичних можливостей для збору всіх доказів для доведення правомірності свого позову. Крім того, більшість невладних осіб не зможе компетентно довести протиправність рішень або дій суб'єктів владних повноважень (не зможе зібрати докази, сформулювати ґрунтовну юридичну позицію, розтлумачити норми законодавства, що регулюють конкретний спірний випадок публічно-правового конфлікту).

Телеологічна основа полягає в тому, що держава гарантує невладній особі судовий захист, навіть якщо така особа не зможе, у зв'язку з недостатнім рівнем компетентності довести перед судом протиправність дій або рішення суб'єкта владних повноважень; держава встановлює судовий контроль за діями суб'єктів владних повноважень. Так як повноваження та процедура реалізації владних управлінських функцій кожного суб'єкта владних повноважень детально врегульовано численними законодавчими та підзаконними актами, то кожний суб'єкт владних повноважень зобов'язаний у випадку подачі скарги на нього адміністративно підвладною особою

«відзвітуватись» державі в особі адміністративного суду, що його дії або рішення точно відповідають приписам законодавства. На кожний випадок неможливості довести суб'єктом владних повноважень правомірність свого рішення або дії, слідує реакція держави у вигляді прийняття судового рішення на користь позивача – адміністративно підвладної особи.

На завершення можна підсумувати, що з метою вирівнювання процесуальних можливостей адміністративно підвладного суб'єкта і суб'єкта владних повноважень, у ч.2 ст.71 КАСУ законодавець закріпив презумпцію вини суб'єкта владних повноважень. Ця презумпція відноситься до спростовних процесуальних правових презумпцій, що містить як логічну, так і телеологічну основу і має власну ідеологічну направленість, яка полягає у встановленні судового контролю за діями суб'єктів владних повноважень шляхом введення обов'язку доведеності ними правомірності власних рішень або дій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інформаційний лист Вищого адміністративного суду України «Щодо однакового застосування адміністративними судами окремих приписів Податкового кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України» : від 02.06.2011 р., № 742/11/13-11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0742760-11>.
2. Інформаційний лист Вищого адміністративного суду України : від 01.11.2011 р., №1936/11/13-11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1936760-11>.
3. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права : навч. посіб. / за заг. ред. Куйбіди Р. О., Шишкіна В. І. – К. : Старий світ, 2006. – 576 С.
4. Андрійцьо В. Д. Докази і доказування в адміністративному судочинстві / Андрійцьо В. Д. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.yurinc.com/ua/analytical_information/?id=4049.
5. Гевко В. Проблеми визначення поняття доказів та їх процесуальних джерел / Гевко В. // Право України. – 2005. – № 10. – С. 92–95.
6. Гончар Л. Публічна домінанта в спорі з владою / Гончар Л. // Закон і Бізнес. – 2011. – № 21 (1008).
7. Писаренко Н. Б. Адміністративно-правові спори (удосконалення порядку вирішення) : монографія / Н. Б. Писаренко, В. А. Сьоміна. – 2-ге вид., із змін. і доповн. – Х. : Право, 2012. – 136 с.
8. Будько З. М. Презумція невинуватості в податковому праві / Будько З. М. // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 142–148 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11bznvpp.pdf>.
9. Бандурка А. М. Адміністративний процес : підручник / Бандурка А. М., Тищенко Н. М. – Х. : Вид-во НУВД, 2001. – 353 с.
10. Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищих навч. закл. / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. ; за ред. М. В. Цвірка, О. В. Петришина. – Х. : Право, 2009. – 584 с.
11. Камінська В. І. Вчення про правові презумпції в кримінальному процесі / Камінська В. І. – М. : Вид-во Академії наук СРСР, 1948. – 132 с.
12. Гудзь Д. С. Історія виникнення правових презумпцій та розвиток поняття про них / Гудзь Д. С. // Держава і право. – 2006. – Вип. № 32. – С. 99–106.
13. Тарбагаева Е. Б. Юридические предположения в гражданском процессе (исковое производство): дис. ... кандидата юрид. наук / Тарбагаева Е. Б. – Л., 1983.
14. Щекин Д. М. Юридические презумпции в налоговом праве: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.14 / Щекин Д. М. ; Росс. акад. наук ; Ин-т государства и права. – М., 2001. – 200 с.
15. Винницкий Д. В. Российское налоговое право: проблемы теории и практики / Д. В. Винницкий. – СПб. : Изд-во «Юриче-

ський центр Пресс», 2003. – 397 с.

16. Теорія держави і права : підручник / за

заг. ред. Є. О. Гіди. – К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2011. – 576 с.

Ченкова Н. Я. Багатозначність презумпції вини суб'єкта владних повноважень в адміністративному судочинстві / Н. Я. Ченкова // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 725–732 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_119.pdf

Розглянуто правові позиції адміністративних судів та різні теоретичні підходи науковців до розуміння змісту презумпції, яка закріплена у ч.2 ст.71 КАСУ. Виконано порівняння понять «презумпції вини» суб'єкта владних повноважень з поняттям «презумпції невинуватості» адміністративно підвладного суб'єкта. Розкрито власне бачення змісту «презумпції вини» суб'єкта владних повноважень та запропоновано розглядати його за допомогою визначених у статті логічної, телеологічної та ідеологічної основ.

Ченкова Н.Я. Многозначность презумпции вини субъекта властных полномочий в административном судопроизводстве

Рассмотрены правовые позиции административных судов и разные теоретические подходы ученых к пониманию содержания презумпции, которая закреплена в ч.2 ст.71 КАСУ. Выполнено сравнение понятий «презумпции вины» субъекта властных полномочий с понятием «презумпции невинности» административно подвластного субъекта. Раскрыто собственное виденье содержания «презумпции вины» субъекта властных полномочий и предложено рассматривать его с помощью определенных в статье логической, телеологической и идеологической основ.

Chenkova N.Y. Polisemanticity of the Presumption of Guilt in the Subject of Authority in Administrative Court Procedure

Legal views of administrative courts and different theoretical approaches of scientists to understanding the nature of presumption stated in Chapter 2 Clause 71 of Code of Administrative Court Procedure of Ukraine are considered. The notions of «presumption of guilt» in subject of authority and «presumption of innocence» in administrative dependent subject are compared. The author's own vision of the nature of «presumption of guilt» in subject of authority is discussed and it is suggested to consider it from logical, teleological and ideological foundations as it is done in the article.